

# Værfts - Magazinet

Nr. 4

Desember 2003

2. årgang



Utgitt av

*Fredriksvern Verfts Venner*





*Fredriksvern Motorverksted as*

*etablert 1916*

*En tradisjonsrik bedrift med et nært naboskap til*

*Fredriksvern Verft*

*i nær 90 år.*



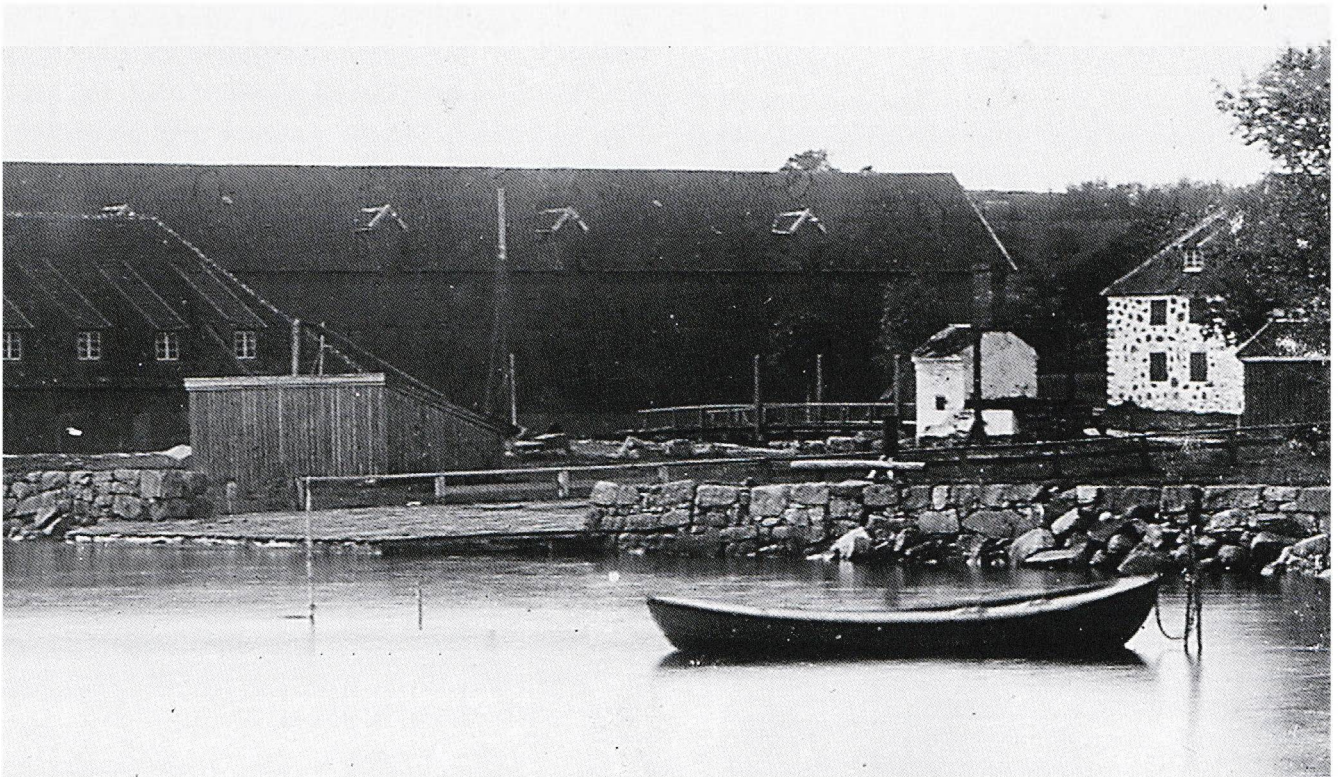
Tlf 33 19 90 99

STAVERN





# Fredriksvern Verfts Venner



## Innhold:

Formanden har ordet . . . . .	4
Da krigen kom til Stavern . . . . .	5
«Spreng-Granaten» . . . . .	7
Strømsparing i 1930-årene . . . . .	9
Varmbad i Stavern . . . . .	11
«Jakten på den grå dame» . . . . .	13
Orlogsbriggen Fredriksvern . . . . .	15
Guidetjensetn 2003 . . . . .	20
Verftet ble ønsket til skipsbygging under 1. verdenskrig . . . . .	21

Foto forside:

*Stavern i vinterdrakt. Foto: Yngve Rakke.*

Foto tittelblad:

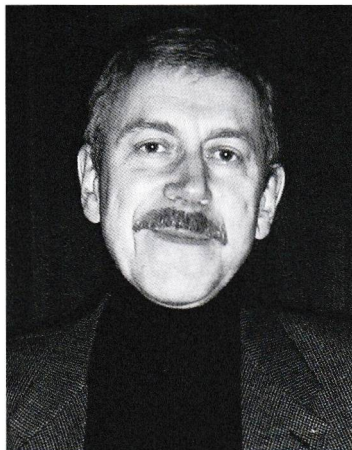
*Detaljebilde fra ca. 1900 av den gamle beddingen, hvor de større skipene ble bygget. Det var her Orlogsbriggen "Fredriksvern" ble sjosatt 29. september 1814.*

*Foto: Fra Stavernsminner 2.*

### *I redaksjonen:*

<b>RUNE SØRLIE</b>	<b>Redaktør</b>
<b>JAN EGIL FJELD</b>	<b>Medarbeider</b>
<b>YNGVE RAKKE</b>	<b>Fotograf</b>
<b>MARIANNE SØRLIE</b>	<b>Fotograf/medarbeider</b>

# Formanden har ordet



Det å ta vare på, og videreføre familietradisjonene som er knyttet til jula er viktig. Det være seg julematen, familiebesøk, kirkegang og mye annet.

“Å ta vare på” er et begrep som ikke er helt ukjent for oss i venneforeningen. 31. desember er det et år siden det siste element av Forsvarets virksomhet forlot leiren. Mange var spente på hvordan det ville gå med hensyn til ivaretagelse av bygninger og anlegg. Når vi nå ser oss tilbake har den skepsis som mange uttrykte vært ubegrunnet. Forsvarsbygg har forvaltet anlegget på en meget god måte. Vi har tro på at denne positive trenden vil fortsette også neste år da det allerede foreligger planer om flere restaureringstiltak. Et stort prosjekt er reparasjon og utbedring av mur/voller som er planlagt påbegynt i 2004 og som vil gå over flere år. Samlet har dette prosjektet en estimert kostnadsramme på ca 5 millioner kroner. Videre vil en fullføre utvendig behandling av Kadettbrakka og starte opp utvendige arbeider på Galleiskurene mot øst. Maling av havehus og gjerde rundt Kommandantboligen står også på planen. Mønstringsboden i tilknytning til Hovedvakta er under oppussing og det er fra dette rommet vi i framtiden skal utføre flaggtjenesten. At vi som organisasjon har videreført tradisjonen med flagging er særdeles positivt.

Aktivitet er et nøkkelord for å levendegjøre og utvikle både det gamle verftsområdet og den nyere del av leiren. Økende kursaktivitet ved Justissektorens kurs- og øvings-senter samt etablering av Utrykningspolitiet og Vestfold Siviltforsvarskrets er positivt. Hvis også andre etater kan etablere administrative elementer i leiren synes vi dette er bra. Bygningene har godt av å være i daglig bruk. Jeg tror heller ikke dette vil ha noen negativ betydning for de kulturaktiviteter som i dag foregår på verftsområdet. For å tilpasse bygningsmassen til de nye brukeres behov vil elevforlegningene og befalsforlegning I bli bygget om for å få høyne standarden med bad og toalett på hvert rom.

Planen er å ha en innkvarteringskapasitet på 200 enkeltrom. Videre vil telefonsentralen bli oppgradert, det vil bli installert målere for elektrisk forbruk og fjernvarme i de fleste bygningene og Vedlikeholdshallen skal bygges om til skytebane.

Et spennende prosjekt som har vært omtalt i den senere tid er tanken om å bygge orlogsbriggen Fredriksvern på verftsområdet. Styret i venneforeningen har fått en orientering om prosjektet av prosjektgruppen og jeg har deltatt på en tur til Gøteborg for å se på byggingen av Ostindiafareren Gøteborg, som riktig nok er et noe større byggeprosjekt. Det å gjenskape orlogsbriggen Fredriksvern er en gigantisk oppgave og må i såfall bli et nasjonalt prosjekt. Det skal utarbeides et forprosjekt for å se om det over hodet er praktisk mulig å bygge skipet. Fredriksvern Verfts Venner vil i denne fasen ikke ha noen aktiv rolle i prosjektet. Vi har imidlertid klare interesser i hvordan verftsområdet blir brukt i framtiden og forbeholder oss retten til å kommentere planene etter hvert som konkrete forslag blir lagt fram. Vi har en fin dialog med prosjektgruppen og ser positivt på det initiativ som her er tatt.

Mye av arbeidet vårt dette året har vært knyttet til informasjonssiden. Det siste på denne fronten er at vi har satt oss som mål å få laget en informasjonsvideo om verftet. Denne vil i såfall inngå som en del av den totale informasjonsvirksomheten. Vi har også planer om å etablere en ny museumsdel i Kadettbrakka. Tanken er å presentere noe av Forsvarets virksomhet i leiren etter 2. verdenskrig. Dette er et omfattende arbeid som vil ta tid både hva angår registrering og plassering. Aller først må lokalene klargjøres for slik bruk. Når så er sagt ønsker vi å komme i kontakt med folk som kan ha gjenstander og bildemateriale som har tilknytning til virksomheten i leiren fra denne epoken. Her vil det bli en mulighet til å få dette utstilt - så ta kontakt om du kan bidra.

For styret i venneforeningen er det viktig å ha kontakt med medlemsmassen. De som har forslag til aktiviteter vi bør befatte oss med, eller til saker vi bør omtale i Værftsmagazinet - si ifra til styret.

Helt til slutt vil jeg takke alle som har gjort en innsats for foreningen i året som har gått og for den interesse som har blitt vist for vår virksomhet både fra medlemmer og publikum for øvrig.

Med ønske om en

**God jul og et Godt nyttår!**

*Per Inge Olsen*



# Da krigen kom til Stavern

## Aprildagene 1940, sett gjennom en trettenårings øyne

Rolf Christensen er ekte Stavernsgutt. Her har han vokst opp, og her har han hatt sitt virke, - "siden før krigen" - så å si. Og "krigen" for oss nordmenn, det er selvsagt annen verdenskrig. De fem okkupasjonsårene har satt dype spor i den norske folkesjelen, og det vil nok ennå ta mange år før denne tida blir "bare historie" - ikke minst fordi det fremdeles lever mange som selv har minner - og arr, både på kropp og sinn - fra krigsårene.

Rolf er av dem som har usedvanlig god hukommelse, både for navn og detaljer.

Da krigen kom til Norge, var han tretten år, nysgjerrig og årvåken, som guttunger i den alderen gjerne er, og det er ikke urimelig at krigsutbruddet 1940 har satt seg godt fast i minnet hans.

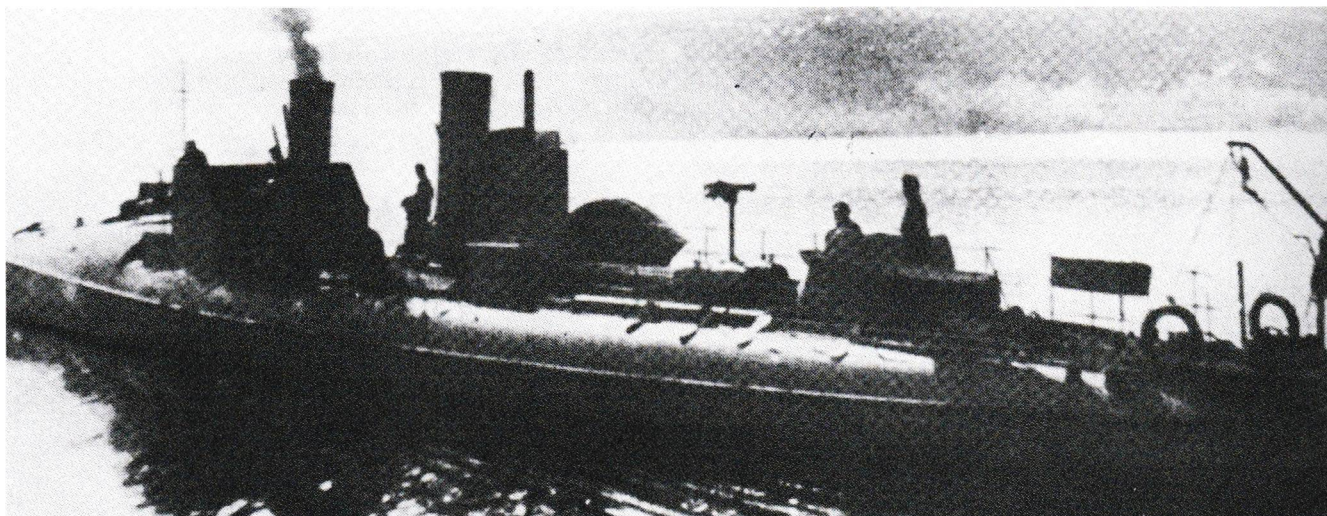
- Vi hadde en liten tobakksbutikk før krigen, i Tollbugata, og i 1939 lå det en torpedobåt like nedenfor Tollboden, ved siden av Dampskipsbrygga. Både marinegastene der og sjefen handlet hos oss, stort sett, da. Sjefen var Ragnvald Tander, som siden ble admiral, og var sjef for den ene flotiljen på Shetland i sin tid.

Den 8. april, da ble det senket en tysk tankbåt - som het Posidonia - ute ved Svenner. - . Om ettermiddagen,



Det ble spennende tider for Staverns mange barn, når tyskerne inntok byen i aprildagene 1940. Her blir tyskeres aktiviteter på Kristian Nyegaards MIL stasjon gransket av små øyne i disse dagene. Foto: Rune Sørliens fotosamling.





*Det var minesveiperen HVAS som lå ved bryggen i april 1940. HVAS var bygget ved Fredrikstad Mek. Verksted i 1900. Den var registrert på 73 tonn, og var 34,9 meter lang, 4,5 meter høy og 1,7 meter bred. Bestykningen var to 37 mm Hotchkiss kanoner. Den var pr. 1940 innrullert i 1. Sjøforsvarsdistrikt – 1. Minesveiperdivisjon. Sjefen pr. 08.04.40 var Løytnant D. Strøm. HVAS var under tysk ledelse i tiden 1940-45, og senere ble den brukt av German Mine Sweeping Admin fra mai 1945 til 1947. I 1947 ble den overtatt av den norske marine, som utrangerte den samme år. Foto: Fra boken: Marinens fartøyer 1939-45.*

det var veldig fint vær, husker jeg, den åttende april, så kom losskøyta tauende inn med fire livbåter, som de hadde vært der ute og hentet. De la til ved brygga i Stavern, det husker jeg godt, jeg var der nede og så på, sammen med Bjarne Andersen, faren til Magnar Andersen, de drev Krona Kro, den gangen. Da syklet jeg ved siden av ham ned til brygga, og da sier han, - Nå er ikke krigen langt unna! - og dette var jo litt skremmende å høre for en tretten års guttunge. Og så - ja, da så vi disse folkene, de ble jo innkvartert på Krona, og deretter transportert videre, dette har det jo vært skrevet om før.

Neste morgen skulle Tor Kleven og faren min - han var veivokter her den gangen - kjøre grus på gatene her i Stavern. Da satte han på radioen, og fikk høre at nå var tyskerne gått inn Oslofjorden.

Så gikk det et par dager - torpedobåten lå fremdeles ved brygga, - så begynte de å stille opp det norske mannskapet der nede, både offiserer og mannskap, med patrontasker og Krag-Jørgensen-geværer - så kom det en F-registrert bil kjørende og parkerte ved siden av Tollboden - der Thomas Schiøler bor nå - og så kommer det ut en tysk offiser, det var ikke en marineoffiser, men om det var Wehrmacht eller SS, det hadde vi ikke noe greie på - han hadde sid skinnfrakk, husker jeg - og så gikk han ned og møtte løytnanten som var sjef på torpedobåten, og snakket med ham, så vi skjønnte at dette måtte det være ringt om på forhånd, siden de sto oppstilt der. Sjåføren på bilen han kom med, var kledd i nikkers og lusekofte, helt sivil - om han var nazist eller om han var rekvirert, vet jeg ikke, men det var i hvert fall ikke ei drosje.

Etter å ha snakket med løytnanten, gikk den tyske offiseren om bord i torpedobåten og kom tilbake med en

kikkert, som han lånte med seg og gikk ut gjennom Leiren - der var det jo åpent, det var jo ingen der den gang - ingen virksomhet der om vinteren eller våren - han gikk gjennom og ut på vollene, ut ved geværgalleriet og speidet gjennom kikkerten - vi guttunger, vi syklet jo rundt og så på dette her - så gikk han tilbake, leverte kikkerten tilbake - sikkert med "takk for lånet!" eller noe slikt, hva vet jeg - og så reiste han sin vei. Det kan jeg tenke meg var den 11. april eller noe slikt.

Om formiddagen dagen etter kommer to tyske torpedobåter inn gjennom det østre løpet med kurs for brygga. Den bakerste går på en av grunnene, selv om den også da var og alltid har vært - merket med to røde staker - i hvert fall så lenge jeg kan huske - og den første torpedobåten gjør da en sving tilbake, får dratt den andre av grunnen og tauer den av gårde - sannsynligvis til Horten. Om ettermiddagen kommer den ene alene tilbake. Hele brygga var full av folk, mødre med barnevogner, og ..... ja, jeg har ikke sett så mye folk på brygga noen gang, jeg - så dumme var vi, vet du! Alt skytset på torpedobåten var jo rettet mot oss som sto der!

Så legger båten til ytterst på bryggehodet, noen av dem hopper i land og fortøyer. Deretter går de om bord i den norske torpedobåten - etter en stund kommer det norske mannskapet opp, går i land med sine skipssekker og eiendeler, men uten våpen. Så bakker den tyske torpedobåten opp på siden av den norske, hiver om bord to trosser og tauer den langs siden utover gjennom det østre gapet og - sannsynligvis til Horten. Det var et nokså trist syn, dette her - å se den norske torpedobåten slept sånn hjelpeløst etter tyskeren. - sånn tenkte jeg etterpå.

- Jaja - slik kom krigen til Stavern! - slutter Rolf Christensen.



Glimt fra en svunnen tid:  
"Spreng-Granaten"



Fra et av luftforsvarets mange skirenn i Stavern. Disse bildene er fra 1958 og er tatt i Torsrødveien, som dengang førte opp til skytterbanen.









# Strømsparing i 1930-årene

Av Per Inge Olsen

Det er ikke bare i dag vi er opptatt av strømpriser og trange budsjetter. Korrespondanse mellom Luftvernregimentet, 1. Distriktskommando og Forsvarsdepartementet i midten av 30-årene gir oss et lite innblikk i hvordan dette ble håndtert den gang. Forsvarsdepartementet var på langt nær fornøyd med avdelingenes strømforbruk og skriver i et brev av 14. november 1936 til 1. Distriktskommando følgende:

*Ved gjennomgåelse i departementet av de fra avdelingene innkomne regnskaper ser det ut som militærvesenet ofte betaler elektrisk strøm efter en relativt ugunstig tariff, i det man ved en som det synes lite smidig overenskomst med vedkommende elektrisitetsverk er bunnet til et bestemt, forholdsvis stort strømkvantum enten strømmen brukes eller ikke, mens man jo ikke burde betale for mere strøm enn man faktisk bruker. Særlig blir forholdet ugunstig for ekserserplassenes vedkommende, hvor strømforbruket blir forholdsvis lite i den lyse årstid.*

Distriktskommandoen sender saken over til Luftvernregimentet som svarer at:

*strømvogiften ikke er helt ut gunstig, men da regimentet utenom øvelsene må ha elektrisk strøm under for- og etterarbeidene - ca 3 måneder - likesom vi må ha lys til messer og befalsrum, for eventuelle kurser og prøver, har regimentet ikke kunnet opnå noen gunstigere ordning.*

Dette svaret synes ikke å være tilfredsstillende for overordnet myndighet som krever ytterligere dokumentasjon. Oppsynsmann O. Andersen går derfor gjennom alle bygningene og foretar en nøye opptelling av lyspunkter og stikkontakter. På lille julaften 1936 foreligger hans over-

## BETINGELSER OG PRISER

FOR

## ELEKTRISITETSVERKET I FREDRIKSVERN.



TØNSBERG  
TØNSBERGS AKTIETRYKKERI  
1926



sikt, og her er intet utelatt. Det vil føre for langt å gjengi hele rapporten her, men jeg tar med noen eksempler for å vise detaljnivået:

Kadettbrakk	62 lysbrytere	5 stikkontakter
Vinkelbrakken	18 «	ingen stikkontakter
Smedjen	2 «	1 stikkontakt

Totalt ble det innrapportert at regimentet hadde 258 lampepunkter. Etter at Distriktskommandoen har fått innhentet faglig uttalelse fra Distriktsingeniøren skriver de til

regimentet 19. januar 1937 hvor de siterer distriktsingeniørens uttalelse:

*Regimentet betaler for 258 lampepunkter a kr 2.50 = kr 645.- pr år. Denne beregningsmåten finnes ikke i pristariffen for elektrisitetsverket i Stavern, men kan antas å være avledet av pristariffens L. 1 - strøm til lys: 25 øre pr kw. For 10 kw. blir det kr 2.50 pr lampe, - d.v.s. der beregnes en årlig brennetid av 400 timer for en 25 watts lampe (gjennomsnittlig størrelse). Det synes meg utvilsomt å være for meget. Beløpet kr. 645.- svarer til et fast årsabonnement av noe over 3 kw. etter tariff H.3. Etter mitt skjønn vil det være*

*fordelaktigst å abonnere på et mindre kvantum til lys m.v. i messe og befalsrum for vinteren, - anslagsvis 1 - 1,5 kw etter fast årspris, tariff H.3. I tillegg til det faste abonnement bestilles under våbenøvelse (3 mnd.) det nødvendige kvantum sommerstrøm etter H.4. for den lave pris av kr 18.- pr kw. i 3 mndr.*

Etter forhandlinger med Vestfold Kraftselskap kan så Luftvernregimentet melde tilbake at de fra 1. juli 1937 har bestilt 1 kw til fast årspris (tariff H.3) og det øvrige kvantum under våpenøvelsene etter tariffen for sommerstrøm.

Saken avsluttes ved at departementet intet har å bemerke til avdelingens innsendte oppgave vedrørende leie av elektrisk strøm.

Detaljstyring og byråkrati vil vel vi karakterisere denne saken som, men som vi ser - strømrregningen for regimentet ble lavere!

## Strømlleveringsbetingelser og priser

for

elektricitetsverket i Fredriksvern.



### § 1.

#### *Levering av elektrisk strøm.*

Elektricitetsverket overtar etter nærværende regler levering av elektrisk energi til belysning, drivkraft og annet teknisk bruk (kokning, strykning, opvarmning etc.) dag som natt i den utstrekning som forbrukerne har krav på og som det forhåndenværende ledningsnett og elektricitetsverkets leveringsevne og interesser til enhver tid tillater.

Energien leveres som trefaset vekselstrøm med en frekvens av 50 perioder pr. sekund og en spenning av normalt 220 Volt mellom to ledninger på det overjordiske nett.

### § 2.

#### *Stansning av driften.*

Dersom driften på grunn av naturbegivenheter, streik, ildsvåde eller andre uforutsette årsaker avbrytes, opphører elektricitetsverkets forpliktelse til å levere strøm inntil de oppståtte feil er utbedret eller forholdet ordnet.

De samme avbrytelser som Vestfold Kraftselskap bestemmer overfor Larvik kommune, må også abonnentene i Fredriksvern finne sig i.

Videre har elektricitetsverket rett il å avbryte strømmen sønn- og helligdage fra kl. 8 fm. til kl. 4 eftm. for eftersyn og utbedring av anlegget. All driftstans skal såvidt mulig varsles på forhånd.

I samme hensikt forbeholder elektricitetsverket sig rett til i nogen dage i året efter forutgående betimelig varsel å avbryte strømmen fra morgenen til det begynner å mørkne.



# Varmbad i Stavern

Av Per Inge Olsen

I begynnelsen av 1930-årene ble det lansert planer om å bygge et skole- og folkebad i Stavern.

Da kommunen som sådan var for liten til å bære etablerings- og driftsutgiftene alene var det et sterkt ønske om å etablere et samarbeid med Forsvaret. Saken ble tatt opp tjenestevei med Forsvarsdepartementet av Krigsskolen, men departementet fant det ikke formålstjenlig å bidra økonomisk til dette prosjektet.

Da Luftvernregimentet etablerte seg i Stavern ble saken imidlertid tatt opp på nytt og i brev til 1. Distriktskommando, datert 5. desember 1935 skriver regimentet følgende:

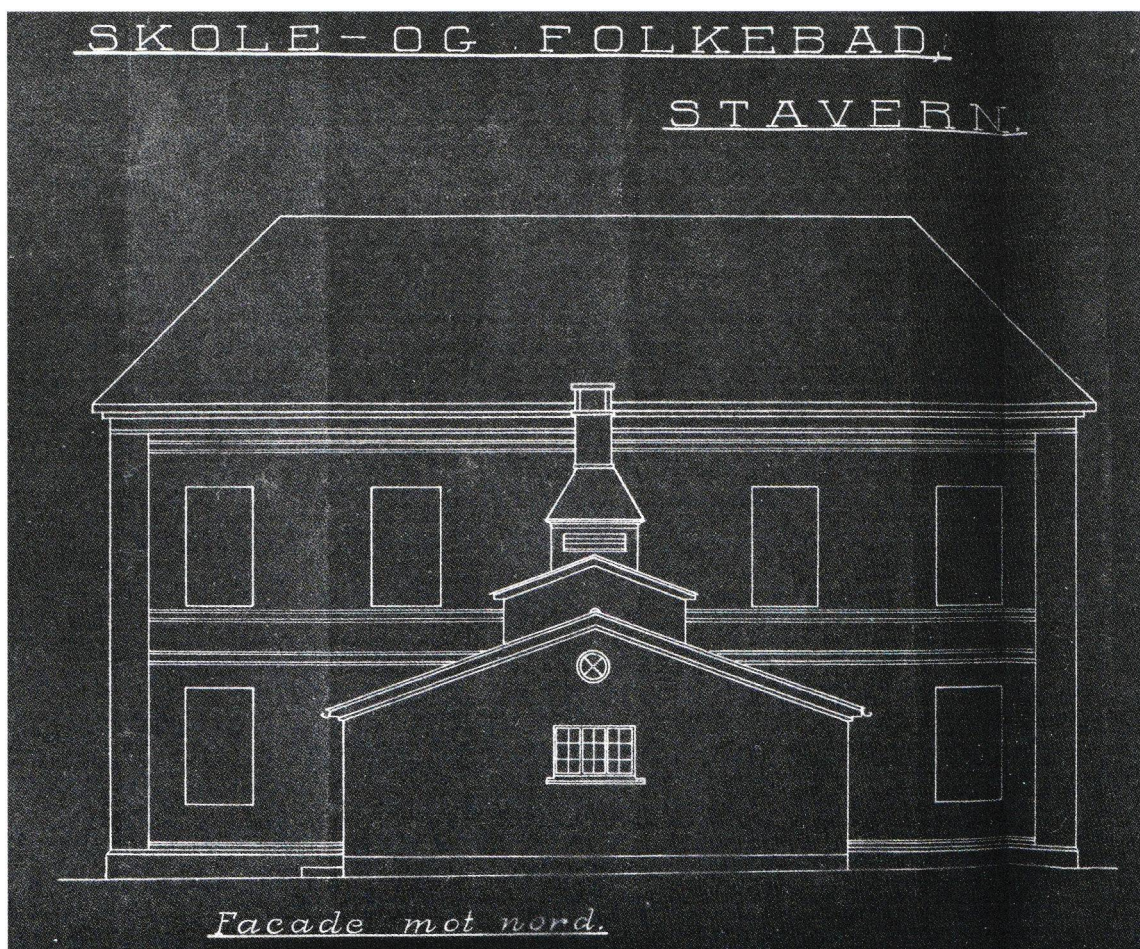
Varmbad i Stavern

*Luftvernregimentet savner i høi grad varmt bad under sine øvelser i Stavern. Det finnes imidlertid intet varmbad i Stavern eller i distriktene omkring. Å få et slikt er*

*derfor av stor betydning såvel for regimentet som for Stavern. Saken har også tidligere vært oppe til drøftelser, idet Stavern kommune har planer om å opføre et kombinert skole- og folkebad som også på nærmere vilkår kunde benyttes av avdelinger i Fredriksvern verft. Regimentet henviser til Forsvarsdepartementets skrivelse av 19. februar 1931 jnr. 172/31.2 og 11. april s.å. jnr. 377/31.2 samt 1. Distriktskommandos skrivelse av 14. april 1931, jnr. 566/31 om saken dengang.*

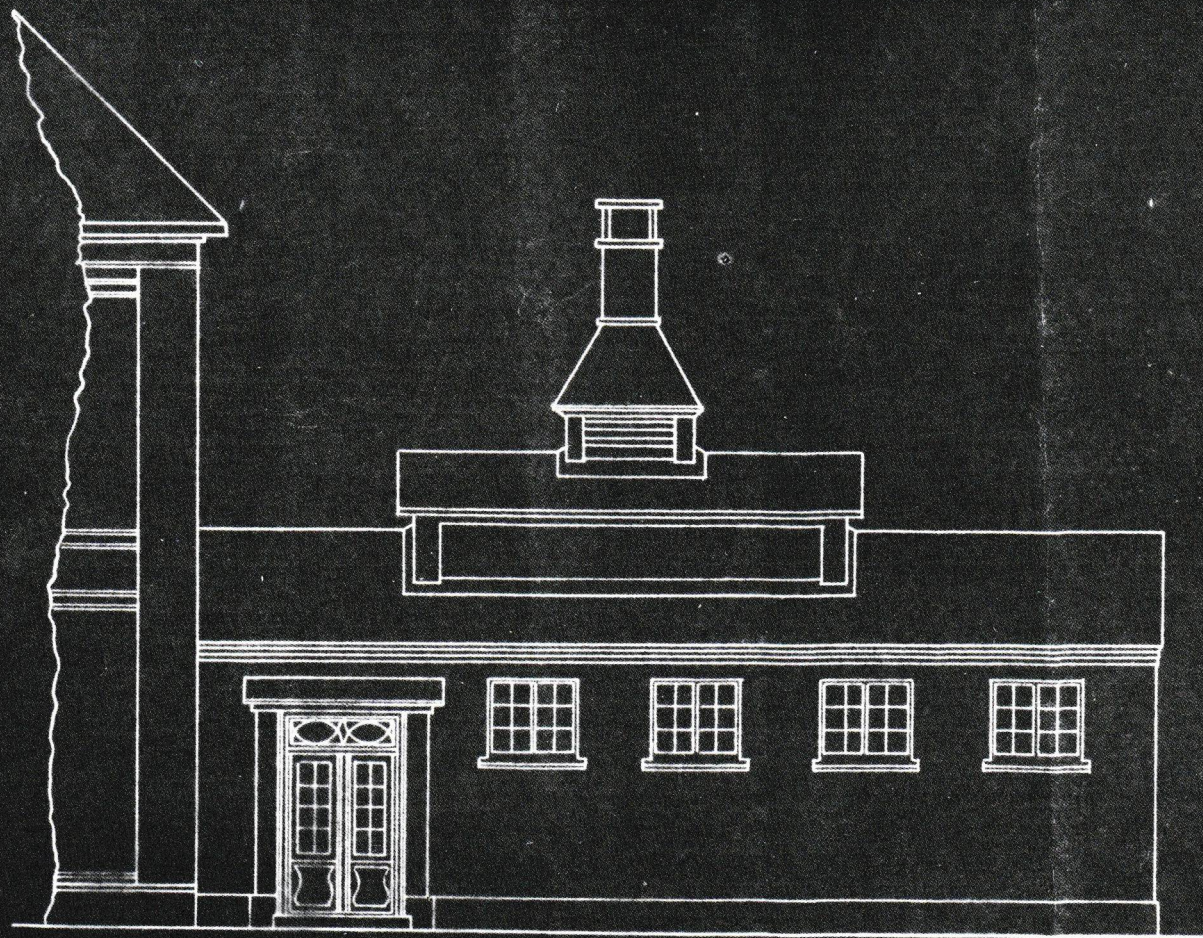
*Stillingen er nu forandret, idet Luftvernregimentet med en styrke på snart 400 mann har fått Fredriksvern verft til øvelsesplass. Regimentet finner det riktig at avdelingen støtter Stavern kommunes plan for å opføre et varmbad på stedet. Stavern kommune er for liten til å kunne bære driftsutgiftene ved badet alene uten ved støtte av militæravdelingen i Fredriksvern som i årrekker har vært knyttet til stedet. Regimentet tillater sig å sende frem en skrivelse*

*Tegninger av et forslag til varmebad knyttet opp til skolebygningen.*





Maalestokk 1:100.



Facade mot øst.

Tegninger av et forslag til varmbad knyttet opp til skolebygningen.

av 22. november i år med tegning m.v. fra Stavern formannskap. Regimentet er ikke enig i at militæretaten deltar i utgiftene til bygging av badet, men andrar om tillatelse til å forhandle nærmere med Stavern kommune om leie av badet 3 dager pr uke under øvelsene mot en årlig avgift på kr 1000.- bindende for begge parter i 10 - ti - år med rett for militæretaten til fornyelse fremover på samme eller billigere årlige vilkår, eller ophøre med leieforholdet med 1-en-måneds varsel, mens Stavern kommune ikke har rett til å opsi leieforholdet.

Før saken blir sendt videre fra 1. Divisjon til Forsvarsdepartementet ber divisjonen om at regimentet opplyser hvor lang tid man erfaringsmessig kan la soldatene bade i sjøen i den tid våpenøvelsene varer.

Regimentet svarer tilbake at man kan bade i sjøen hele juli og august måned, men at man ikke anser sjøbad tilstrekkelig til å holde soldatene rene.

Svaret som kommer fra Det Kongelige Forsvarsdepartement i brev av 27 desember 1935 lyder:

Med påtegning av 20 desember d.å. jnr.2197/35 - har Distriktskommandoen sendt fram en skrivelse fra Luftvernregimentet, hvori regimentet på nærmere omhandlede vilkår, heriblandt en årlig avgift av kr. 1000.00 ber sig bemyndiget til å forhandle med Stavern kommune om adgang til under våbenøvelser å benytte et av kommunen påtenkt varmbad i Stavern.

Overensstemmende med Distriktskommandoens uttalelse finner departementet, under hensyntagen til den lette adgang til sjøbad i Stavern, ikke for tiden å kunne samtykke i regimentets forslag, jfr. Senest departementets skrivelse av 11. april 1931 jnr. 377/31.2.

Til tross for at regimentsjefen mente at varmbad var viktig for hygienen ble altså søknaden avslått. Soldatene fikk klare seg med sjøbad enn så lenge. Noen videre begrunnelse ble ikke gitt av departementet og Forsvarets manglende medvirkning i denne saken førte til at det ikke ble bygget et varmbad i Stavern.



# Fredriksvern Verft sentral i filmen: "Jakten på den grå dame"

Av Rune Sørлие



En del av skuespillerne fra filmen "Jakten på den grå dame". Fra venstre: Audhild Gregoriusdotter Rotevatn (grå dame), Rune Sørлие (regi), Yngve Rakke (Søren Los), Roger Wisth (museumsvakt), Stian Ormestad (kameramann) – over jentene sees Håkon Østmoe (lensmann Gusland), mens jentene er fra venstre, Ulrikke Aarseth og Mille Flessum Raaholt, som begge har sentrale roller blant barna i filmen. Foto: Marianne Sørлие.

Både Citadellet og Fredriksvern Verft står sentralt som kulisser når filmen om «jakten på den grå dame» har sin premiere i februar. Bygningene gir rammen rundt denne barne- og ungdomsfilm basert på en ide av Rune Sørлие med utspring fra boken "Toya og Losen" skrevet av Stavernsforfatteren Odd Hjort Sørensen.

Det er ingen ringere enn NRK's tidligere kjente fjes, Audhild Gregoriusdotter Rotevatn, som spiller den mystiske "grå dame", mens de øvrige rollene fylles av lokale skolebarn og kjente Staverns-fjes.

Allerede for to år siden ble de første opptakene gjort – da med mål for øyet at filmen skulle inngå i et distriktsprosjekt i regi av NRK. Dessverre ble disse planene trukket tilbake fra rikskanalen, på grunn av for liten interesse rundt om i landet.

Men vi som arbeidet med filmen syntes at tanken på å skrinlegge det hele ble i drøyeste laget – tross alt var det allerede lagt ned adskillige timer og kroner i prosjektet.

Dermed tok Rune Sørлие og Yngve Rakke tak i det hele med egne midler, og fortsatte med det mål for øyet om å slutføre det hele. Ideen ble da at filmen skulle bli tilpasset en skoletime, og at den ville bli tilbudt til fremvisning for den kulturelle skolesekken (kulturskrinet). Det er ikke fritt at skolebarna vil kunne få et lite innblikk i Stavern og Verftets historie gjennom filmen, likeledes vil de bli kjent med vår lokale forfatter Odd Hjort Sørensen.





Tanken med filmen er rett og slett å kunne vekke frem litt interesse hos barna (og de voksne) for vår spennende lokale historie.

Filmen har en blanding av voksne og barn i rollene, og totalt har det vært med 20-25 personer foran kamera. Bak kamera har mediafirmaet Ormis A/S styrt prosjektet med sikker hånd. Videre har Stavern Dykkesenter vært en sterk medhjelper, og sørget for at en del av innspillingen ble mulig.

For uten at Audhild Gregoriusdotter Rotevatn har velvillig stilet opp som den grå dame, har de 9 lokale skolebarna sørget for en fremragende skuespiller innsats. Det er ikke tvil om at denne filmen vil fremme interessen for både Stavern og Verftet.

Jeg vil så snart filmen er ferdig redigert komme tilbake med en invitasjon til alle våre medlemmer til en spennende filmaften i kinosalen i skur 16.

*Audhild Gregoriusdotter Rotevatn under filmopptakene i kanalen – hvor hun gikk i vannet tross for 0 grader og sno i luften. Men det er ikke tvil om at hennes person vil bringe reklame for vårt område når filmen er ferdig. Foto: Yngve Rakke.*



*Det var et riktig ufyselig vær under en av innspillingdagene i oktober, men verken skuespillere eller kamarafolk lot seg skremme. Foto: Yngve Rakke.*



# Orlogsbriggen Fredriksværn

## – en fugl Fønix reiser seg på Fredriksvern Verft i 1814

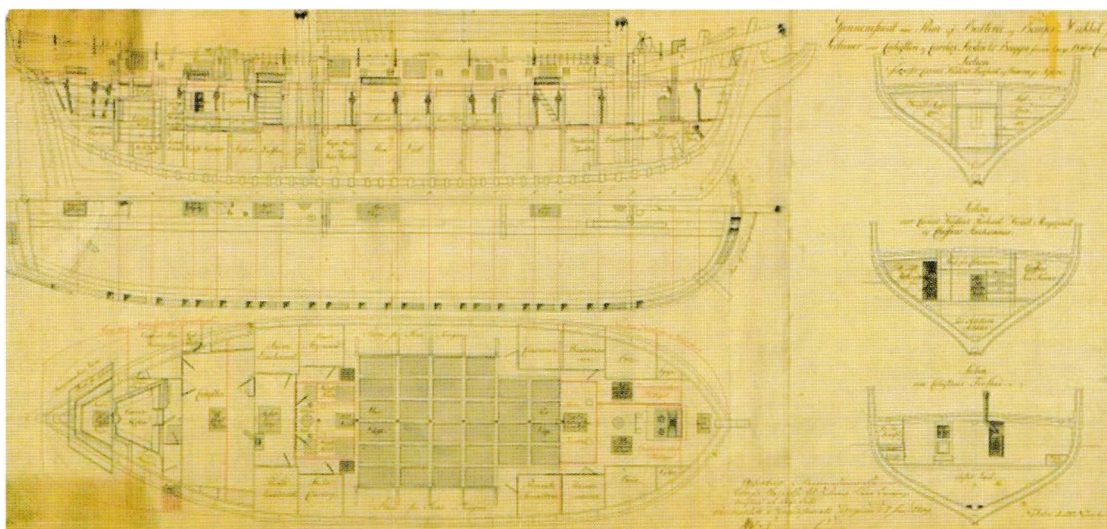
af penneknekt Bjørn Melleby,  
Stiftelsen Orlogsbriggen Fredriksværn

### - Verftsmagasinet kan for første gang synliggjøre eksempler fra den unike tegningsskatten fra orlogstiden som Marinemuseet i Horten forvalter.

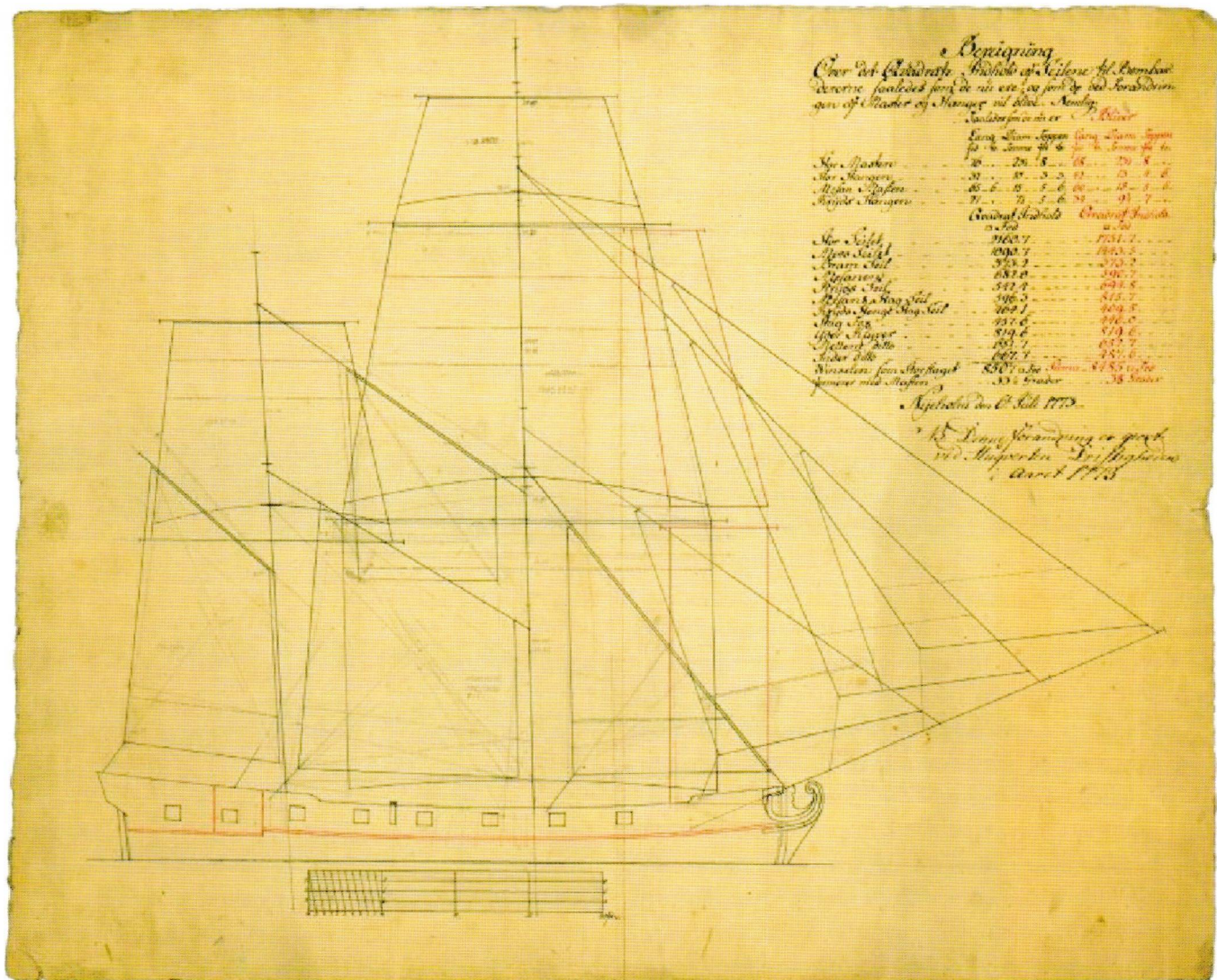
Marineflåten som Norge hadde felles med Danmark før 1750 var stort sett bygget ved Holmen Verft i København, som hovedbase for den felles orlogsflåte i unionen Danmark- Norge. Marinefartøyene som i tillegg til å ivareta vekselvis offensive som defensive oppgaver i forhold til "erkefienden" Sverige, skulle også bidra til å trygge unionens egne handelsfartøyer i så vel i nordiske som øvrige europeiske farvann hvor landene drev handel. I den tidlige unionstid var ikke forsvaret av norske farvann prioritert, men etter hvert vokste det fram et ønske om en egen norsk flotilje i det sørøstlige Norge som kunne hamle opp med den aggressive svenske flåten og engelske kaprere. Det ble bestemt fra København at flotiljen skulle opereres fra Norge og at det skulle anlegges et orlogsverft på norsk jord som både kunne bygge og vedlikeholde fartøyene - og samtidig være et strategisk sjømilitært støttepunkt. En slik orlogsbase krevde også en god havn; det hadde daværende Fredriksværn på søndre Vestfoldkyst. 29. januar 1750 besluttet Kongen i København å anlegge Fredriksværn Verft som en underavdeling av Holmen verft i København.

Byggingen av det omfattende festningsanlegget og marineverftet på fastlandet i Fredriksværn tok straks til, og i 1762 kunne selve fartøysbyggingen på verftet ta til; en maritim epoke av betydelige nasjonale dimensjoner tok sats. For selv om Norge var kjent for sine lange og vel utviklede tradisjoner innen fartøybygging, var det helt nytt i norsk sammenheng å samle så megen maritim kompetanse på ett sted på kysten. Allerede i 1757 hadde verftet 204 mann i sin tjeneste og man lyktes på festningsanlegget å samle en unik konsentrasjon av tradisjonsrike håndverksutøvere på verftet; skipskonstruktører, skipsbyggere, tømmermenn, seilmakere, smeder, bødtkere, dreiere, murere, malere, bilthuggere og forgyllere. Stolte yrkesgrupper som i vår tids spesialiserte utdanningssamfunn gjerne omtales som "håndbåren kompetanse", dvs. tradisjonsbunden håndtil-hånd overført fagkunnskap gjennom generasjoner. På Fredriksvern Verft stod man overfor betydelige utfordringer; her skulle det bygges mange orlogsfartøyer av nye og ukjente typer og de skulle bygges etter spesifiserte tegninger1 – hvilket var nytt og krevende. Verftet i den lille uthavnen på Skagerrakkysten utviklet etter hvert solid erfaring og maritim kompetanse, hvilket sjøetatens sjefskonstruktør ved Holmen verft i København i 180, kapteinløytnant Hohlenberg, i 1801 gav følgende honnør til:

Orlogsbriggen  
Fredriksværn/Fre-  
driksvern Verft  
1809- 14 – Jens  
Phils originale  
konstruksjonsteg-  
ninger fra 1809  
(Marinemuseet,  
Horten)







Riggetegning til Hukkert, Holmen verft 1773 (fartøy som bærer mortere og bombekastere) (Marinemuseet, Horten)

"Ved Norges mangel på skipsbyggere som kjente den kunst at bygge efter tegning og på tømmere som forstod skabeloner og malbreders fullkomne bruk, er dog Fredriksvern for tiden det eneste sted hvor kanonbåde kan bygges".

Fredriksvern verfts historie med drøyt 50 års fartøybygging - fra galleien "Moss" i 1762 til orlogsbriggen "Fredriksværn" stod klar i 1814 - vekslet fra intensiv maritim byggevirkosomhet til total stillstand i lange perioder. I alt 48 fartøyer ble bygget på verftet – alt fra mindre galleier til den mektige Fregatten "Christiania" som største fartøy sjø satt fra fregattbeddingen foran Kommandantboligen i 1774. - Med fullføringen av den modifiserte "Stavernsflotiljen" iht. Christian 5. flåteplan, ebbet den første store byggeepoken ut. Det levende verftet ble derefter forsømt da det ikke ble tildelt nye byggeprosjekter i de påfølgende 35 år (!) - Det var nød og barkebrødstider i Norge åpenbar mangel på så vel

materialer, proviant, våpen og materiell for å utstyre en egen flåte i landet.

### Admiral Jens Schou Fabricius

Kompetansen forvitret og verftet ble liggende brakk inntil Jens Schou Fabricius<sup>3</sup> i 1801 av Admiralitet i København ble tilskikket som ny kommandant og verftsjeff på Fredriksværn. Verft. Denne åpenbart dyktige sjømann<sup>4</sup> og skipskonstruktør med utdanning fra Søcadet-Academiet i København, skulle innlede en ny æra på verftet. Hans kommandantperiode minnes som en særst intensiv fartøybyggerepoke som kulminerte med sjøsettingen av den fullendte briggen "Fredriksværn," 29. september 1814.

Under Fabricius driftige ledelse ble det bygget serier av ulike orlogsfartøyer til den felles flåte; kanonsjalupper, kanonjoller, mortarbarkasser og mortersjalupper – fartøystyper som var regnet som de mest effektive i skjær-



Tabel.

Hvorefter Tegning forfærdiges til en 18<sup>de</sup> Jern Canon af de saakaldede Høyers 10 Caliber lange og som har 3 Caliber

Lods over Fangkullet

	1	2	3		1	2	3		1	2	3
Langhalsens længde (uden) og med 2 ind	5	6	8	Støvels længde	7	9		Udført længde og bredt	5	2	6
Støvel og indersiden længde	5	5		Støvels bredde over Fangkullet	4	8		St. hvid	7		
Støvels inderside længde	3	2		St. andes Støvelstet	3	2		Langsides længde	8		
Støvels Breddelængde	3	2		St. over Hælfen	2	2 1/2		St. bred	2	9	
Støvel længde	4	7		St. over Støvelstet	2	1 1/2		St. tykk og bre	1	9	
Støvelhængningen til Faggenes Bredder	2	7	9	St. over halften tykk	7	7		St. Bredder tykk		9	
Faggenes længde	4	4		St. over tykk	4	3					
St. tykkelse	4	4		Støvels Diameter	5	4 1/2		Canonen er søglet	5	2	
Støvelhængningen til første Affald	2	3		Udført Støvels længde	1	7	9	og som de Bredder Støvel			3

Tegning af en 18<sup>de</sup> Jern Canon af de saakaldede Høyers 10 Caliber lange og som har 3 Caliber Lods over Fangkullet.

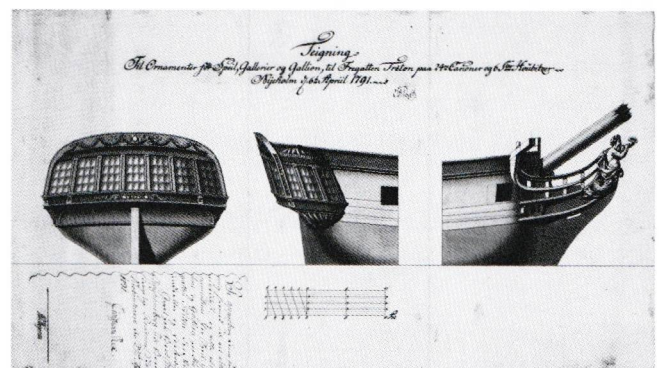
Høyers effektive 18 punds kanon, ca 1800 – støbt på Laurvig Jernverk, og bl.a. benyttet på orlogsbriggen "Fredriksværn" i 1814 (Marinemuseet; Horten)

gårdsforsvaret. Disse i alt 23 fartøjerne ble bygget i løpet av kun snaue to år – en formidabel produksjon etter datidens forhold. Den historiske årsaken til den nye ekspansive drift, var utbruddet av Napoleonskrigene og de dramatiske tap som engelskmennene påførte den felles marineflåte i København. Først i slaget på Københavns red i april 1801 hvor en rekke orlogsfartøyer gikk tapt, deretter i det legendariske flåteranet i Kongens by i september 1807 hvor fienden tok prise i 18 linjeskip, 15 fregatter og 31 mindre fartøyer og robbet alt inventar på Holmen verft og i arsenalene. Den engang så mektige dansk-norske flåten stod ribbet tilbake og det var et akutt behov for nybygging

### Napoleonskrigene som orlogsbriggenes glansperiode.

Orlogsbriggene slik de på slutten av 1700 tallet fant sin form som tomasted krigsbrigg (ref. eng. "War brigs") rigget med råseil, var ektefødte kopier av de karibiske piraters Brigantinere og som engelske skipskonstruktører modifiserte til egne fregattgalleier; i våre nordiske farvann gikk de gjerne under betegnelsen "snaue" og etter hvert orlogsbrigger. En suksessfull fartøysserie, vel tilpasset nordisk kystseilas og hadde sin glansperiode fra 1790 til

1814 Alle ble de bygget på bygget på Holmen verft i København; bortsett fra "Fredriksværn" som ble bygget i sin helhet ved det driftige verftet ved Skagerrakkysten. De dansk-norske Orlogsbriggene hadde under sjøkrigen neppe noen større strategisk betydning, men var utvilsomt unionens eneste middel til å vriste kaprede kornskuter ut av fiendens hender og av og til kapre fiendens handelsskip. Ved en anledning lykkes man å kapre en hel konvoi med 47 handelsskip. I samlet eskadre truet briggene også større fiendtlige krigsskip, som fregatten "The



Tegning av ornamentet til akterspeil, gallerier (overbygning) og gallionsfigur til Fregatten "Triton", Holmen verft/Kbh. 1791 (Marinemuseet, Horten)





Orlogsbriggen "Fredriksværn", 1814 – modell i Sjøhistorisk Magasin/Fredriksvern Verft, Stavern

Turbulent" som vendte tilbake til basen på Anholt med riggen skutt i stykker, og over 20 døde og sårede etter 1 ½ times kamp.

### Orlogsbriggen "Fredriksværn"

var det siste store fartøyet i kommandant Jens Schou Fabricius produktive epoke på Fredriksvern Verft. Oppdraget med å bygge den første og eneste brigg på norsk jord, skulle vise seg å bli en solid utfordring. Hele 5 år tok det fra man strakte kjølen til den ble sjøsatt i september i det historiske Grunnlovsåret 1814. Hovedsakelig skyldtes dette stor mangel på tilgjengelige materialer; grovt eiketømmer til spanter fantes ikke lenger langs kysten. Etter generasjoners rovdrift på edelskogen på norskekysten i hanseatenes og nederlendernes kjølvann og fortsatte under det danske koloniale styre, var Norge systematiske blitt plyndret for viktige råvarer. Ikke en gang kobber som man trengte til platehud og nagler til skutene var å oppdrive, grunnet den enorme eksporten av

ubearbeidet kobber fra Røros. "Fredriksværn" – som det eneste fartøy i den slagkraftige dansk-norske briggflåten som ble gitt et norsk navn - fremstod etter en lang og innovativ byggeperiode under verftsmester Fabricius kyn-dige ledelse av Skibskonstruktionskommisionen i Fredriksværn og fartøyarbeidene på beddingen, som den optimale orlogsbrigg. Man hadde bl.a. stor nytte av erfaringene som det danske søsterskipet "Lolland"<sup>6</sup> høstet i heroiske kamper mot engelskmennene i Slaget på Lyngør i 1812. Krigserfaringene materialiserte seg i forbedringer av den endelige utforming av "Fredriksværn" som ble sjøsatt som flåtens siste orlogsbrigg.

Tiltross for den ferske unionen med Sverige gav vår nye svenske konge, Carl XIII<sup>8</sup>, "Fredriksværn" tillatelse til å seile med den nye offisielle flagget - Dannebrog med den norske løve - vaiende i aktermasten. 9 Hun var et skarpseilt tomastede marinefartøy på 99 ft, optimalisert for kystseilas.<sup>10</sup> Etter de mange besværlige, nærmest uvirksomme årtier på Fredriksværn Verft, fremstod skuta som en sann "Fugl Fønix" veds sjøsettingen i 1814; en



fullendt seilskute som symbolsk hever vingene over havets overflate da landet etter 400 års begredelig danskevelde i frihetskampens siste fase<sup>11</sup>, fikk Europas mest liberale Grunnlov – og sitt første nasjonale orlogsfartøy samme år. Fartøyet tilhørte den ”Philske”12 briggttype og sinnrikt rigget med særs høye master<sup>13</sup> og med et gedigent seilareal<sup>14</sup>, samt supplert med 16 årepar beregnet på samvirke med rokanonbåter i sjøslag. Fartøyet var bestykket med Høyers legendariske og effektive 18 punds kanoner – korte og lange typer – støpt på Laurvig Jernverk.

- Med avslutningen av den store nordiske krig ved freden i Kiel i 1814, var den engang så mektige dansk-norsk marines epoke slutt. England hadde knust flåten og Norge fikk sin Grunnlov og ble skilt fra Danmark etter 400 års unionstid.

- Orlogsbriggen ”Fredriksværn” videre historie med tokt i inn- og utland fram til endelikt i Horten i 1859 – samt Stiftelsen Orlogsbriggen Fredriksværn visjon om å bygge skuta på nytt på det historiske marineverft i Stavern 200 år etter – vil der berettes om i kommende utgaver av Verftsmagasinet.

## Kilder:

F. Beutlich: ”Norges sjøbevæpning 1750 – 1809”, Hans Støvern m. fl. ”Fredriksværn Verft 1750 – 200”, Dansk Rigsarkiv, Orlogsmuseet, København, Marinemuseet, Horten + dokumentasjonsarbeider av fagbokforfatter/kultursosiolog, Dag Ivar Rognerød, Oslo.

## Noter

1 På 1800-tallet bestod et komplett tegningssett av seks elementer mht. konstruksjonstegninger til de krav som den autoritative ”Fartøikommisjonen” i København krevde; en angivelse av fartøyetts hoveddimensjoner, en tegning av spantet i plan og profil, et tverrsnitt, et sideriss, en plan av dekkene samt en tegning av de ofte flotte ornamentene som preget så vel baugparti, overbygning/galleri og ikke minst hekken. I tillegg kom også seil- og riggtegninger. Av disse ulike og svært krevende håndtegninger fra konstruktørens hånd, var tegningen av spantet og siderisset av spesiell betydning. Disse ble nemlig approbert som skipets offisielt godkjente tegninger og slik sett et juridisk bindende dokument. – Statusmessig hadde innføringen av konstruksjonstegninger en også ikke uviktig funksjon; ved å gi skipskonstruktøren offiserstatus og dermed adskille ham fra skipsbyggeren, kunne man for-

vente en høyere grad av lojalitet overfor sine oppdragsgivere og dermed bidra til å beholde de stadige konstruksjonsmessige nyvinninger på eget verft.

Kravet om godkjenning av konstruksjonstegninger var faglig sett begrunnet ut fra ønsket om å utvikle en marineflåte med fartøyskategorier som hadde ens egenskaper, bedre styring av byggeprosessen og minske spill av importert eiketømmer. Dessuten kunne man ved hjelp av approberte tegninger lettere kontrollere at det ferdige fartøy var i overensstemmelse med de fastlagte spesifikasjoner. I den dansk-norsk flåten var det ansettelsen av den teoretisk begavede og matematikyndige, Ole Judichær i 1692 som verftsmester på Nyholm (Holmen) verft i København, som innledet denne grunnleggende tradisjon i profesjonelt skipsbyggeri for all ettertid.

2 Maler og skrogprofiler

3 Denne etter hvert legendariske kommandant på Fredriksvern verft, var født i Larvik 3. mars 1758, ble offiser og verftsjef i 1801 og tok bolig i Fredriksvern hvor flåten hadde sitt verft og hovedbase. Avgikk i april 1814 og ble samme år kontreadmiral og utnevnt til Kristian Fredriks kammerherre i København. I 1821 ble han utpekt til viceadmiral og øverstkommanderende for den danske flåten. Han tok avskjed i 1836, 78 år gammel – flåtens eldste og mest aktede offiser. – Han var også ”Sødefensionens” utpekte representant til den grunnlovgivende forsamling på Eidsvoll i 1814, og er i den sammenheng mest kjent som mannen bak det legendariske motto som Eidsvollsmennene unisont uttrykte: ”Enig og tro, til Dovre falder!” – Han døde i sitt hjem på ”Osebakken” (senere kalt ”Admiralsgården”) i Gjerpen/Skien 7. april 1841 – 83 år gammel.

4 Han hadde solid fartstid i flåten, bl.a. som kaptein på ”Lougen” under tokt til Middelhavet i 1790

5 I de foregående tolv år fra Galleien ”Moss” ble sjøsatt i 1762, ble det sjøsatt kun 26 fartøyer under de syv foregående kommandanter på verftet

6 Fikk i 1810 base i Stavern

7 I marinens hovedverk, ”Norges Sjøbevæpning 1750 - 1809”, F. Beutlich, redegjøres det for disse forbedringer; ikke minst med rigg og seilføring. Hun var forsterket i skrog og ”Fredriksværn” var det førstefartøyet som fikk ratt i flåten Det var også forbedringer mht. bevæpning, nye lugarer, pumper og forbedret utrustning ved lengre tokt.

8 Også kjent som kong Carl Johan

9 Unionen med Sverige ble akseptert av Stortinget 4. november etter det forsmadelige nederlaget for de invaderende svenske styrker i den 6 uker lange krigen – foraktelig omtalt som ”Kattekrigen” – sensommeren 1814. Vår nye svenske unionskonge, Carl XIII, innrømmet de beseirede nordmenn å beholde sin selvstendige Grunnlov samt sitt orlogsflagg – i det minste fram til mars 1815 – da kom flåten under svensk orlogsflagg.

10 Ca 32 meter lang, lengde m/ rigg 58,8 m, største bredde 9,43 m, største dypgående 3,72 m

11 Krigen mot den overmektige, svenske fienden tok slutt med fredstraktaten i Moss 14. august 1814

12 Utviklet av den eminente danske fartøykonstruktør Jens Pihl

13 Mastene rager hele 44 meter over vannlinjen – vindfanget er alltid størst i toppen av riggen ved laber vind

14 Fredriksværn har ved normal seilføring et seilareal på 1503 m<sup>2</sup>, med leseil kan skuta rigges til opptil 1745 m<sup>2</sup>



# Guidetjenesten 2003

## Noen ord om guidetjenesten på tampen av året

Fortsatt kommer det enkelte ønsker om guiding på verftet, noe vi selvfølgelig setter stor pris på. De fleste er i forbindelse med kurs- og møtevirksomhet som Justisdepartementet arrangerer.

Året startet imidlertid med guidekurs for 23 elever. Fra mai måned og utover sommeren fulgte mange oppdrag med forskjellige former for guiding. Dette gjaldt både på Verftet, museet, Citadellet og selvfølgelig byen vår. På bakgrunn av disse oppdragene har vi høstet en del erfaringer med vår form for guiding, og dermed sett at det finnes områder vi med tiltak må sørge for å sette opp til neste år.

Vi må kunne fastslå at vår tjeneste dermed kan kalles en suksess.

Under årets høstutstilling den 11 og 12 oktober holdt vi museet åpent, og her var det mange besøkende. Museet bør derfor også vurderes å bli åpnet ved liknende arrangementer i fremtiden.

Da det gjelder inntektene vedrørende vår guidetjeneste, har denne vært meget bra, og likeledes vært en viktig bidragsyter til økonomien i FVV.

Styret vil rette en meget stor takk til våre guider, som gjennom året har gjort en stor innsats for FVV. Vi håper også at alle vil delta neste sesong – guidetjenesten har kommet for å bli.

Det planlegges noe kursaktivitet for guidene fra midten av februar neste år, da med forelesninger på visse områder av verftshistorien. Vi planlegger også en tur på Marinemuseet i Horten denne vinteren. Her kommer imidlertid orienteringer senere.

Nok engang takker jeg for i år – og ønsker dermed alle en riktig God Jul og ikke minst et Godt Nytt År – med et håp om at alle våre medlemmer blir med på en av våre faste guideturer når sommeren atter er her.

*Hans Chr. Kjeldsen*



*Fra en av sommerens mange skoleguidinger på Verftet i regi av FVV.*



# Verftet ble ønsket til skipsbygging under 1. verdenskrig

Av Rune Sørлие

I disse «Orlogstider», er det interessant å se litt tilbake på hvordan verftet også tidligere ble antydnet som skipsbygge-område. I 1916, midt under den første verdenskrigen tok firmaet Brødrene Corneliussen ideen om å igangsette virksomhet på området innenfor vollene. Dette resulterte i en rekke dokumenter, som i dag fremstår som historisk interessante.

Den 11. desember sender Brødrene Corneliussen følgende søknad/skriv til Forsvarsdepartementet. Det kan nok fremstå som en puste- og leseøvelse å komme igjennom dette dokument, men jeg har valgt å gjengi det nøyaktig slik det fremstår som i original. Kartskissene

mangler dessverre som bilag til saken, men vi skulle vel være så kjente på området at vi kan lett forestille oss hvordan dette var tenkt.

Heldigvis ble denne søknaden avslått, og vi kan vel prise oss lykkelige over det i dag.

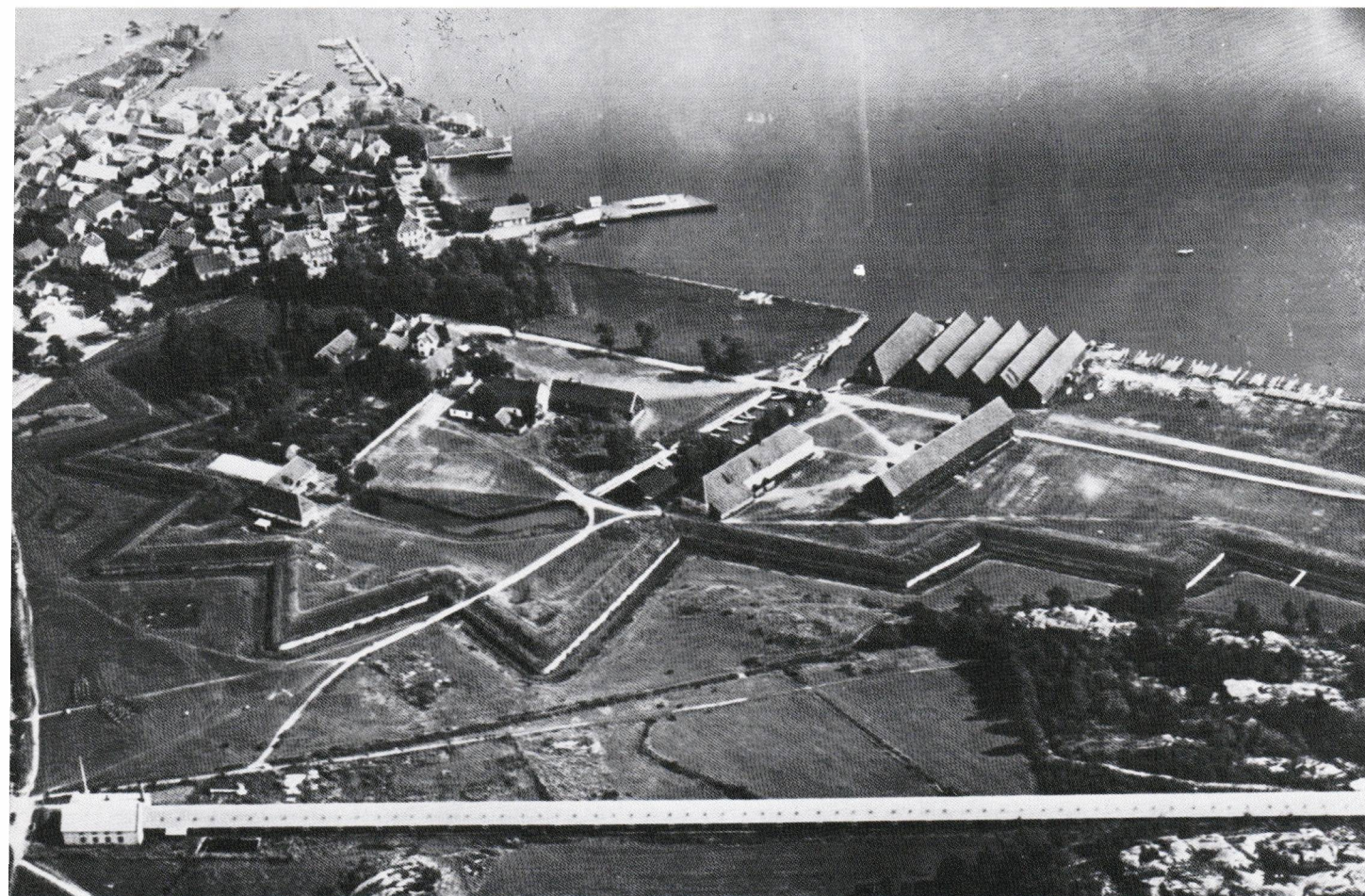
*Refererende til en muntlig konferanse for et par dager siden mellem Statsministeren og en deputation fra Fredriksværn kommune ved ordføreren, viceordføreren og Brødrene Corneliussen representert ved ingeniør Alf J. Corneliussen, tillater dette firma sig herved i ærbødighet at andra om tillatelse til mot en rimelig leie at faa utleie den del av Fredriksværn Verft eiendomme som ligger indenfor voldene tillikemed Observatoriehøiden og Vadholmen.*

*Vi skal tillate oss at bemerke at den bebyggelse som her findes, med untagelse av den gamle stenbrakke ved*



Den gamle Steinbrakka ved Kanalen var den eneste bygningen brødrene Corneliussen ville beholde til bruk på sitt skipsbyggeri. Heldigvis ble ikke deres søknad om leie tatt til følge. Foto: Rune Sørliens fotosamling.





Stavern med verftet ca. 1935. Nermest sees den 340 meter lange reperbanen, hvor man laget reip til bl.a. sjøfarten og forsvaret. Bygningen ble gjenoppbygget etter en stor brann i 1925. Foto: Fredriksvern Verfts Venners fotoarkiv.

kanalen, i sin fulde utstrekning maa raseres for at gi plads for en mer rationel bebyggelse for den paatenkte bedrift - bygningene i sin almindlighet paa grund av sin uheldige beliggenhet for den helt gjennomførte utbygning av det nye anlegg og spesielt kadetbrakken paa grund av sin usikkerhet for den nye bedrifts behov og da væsentlig paa grund av den store brandfare som vil være forbundet med at ha et saa stort trækomples staaende midt inde i den mest værdifulde del av det nye anlægs mest vitale avdelinger.

Ced den oprindelig tænkte leiekontrakt med Fredriksværn kommune forsaavidt kommunens forhandlinger med Statsmyndighetene om overtagelse av samtlige Verftets eiendomme maatte føre til et posetivt resultat, var der til grund for leieforholdet tænkt lagt den leiekontrakt, som vort firma ganske nylig avsluttet med kommunen om de fra Staten indkjøpte øer Torkildsø og Indre Tisler i forbindelse med den gamle fæstningshavnen, hvilken kontrakt vedlægges i avskrift, og tør vi i ærbødighet tillate oss at forvente at Statsmyndighetene maa stille sig like velvillig til sakens behandling som kommunen i dette tilfelde har gjort efter adskillige forhandlinger frem og tilbake med vort firma.

Bestemmelse for flyting av Krigsskolens øvelsesetablisement vil natrurligvis ikke kunne træffes inden en saa

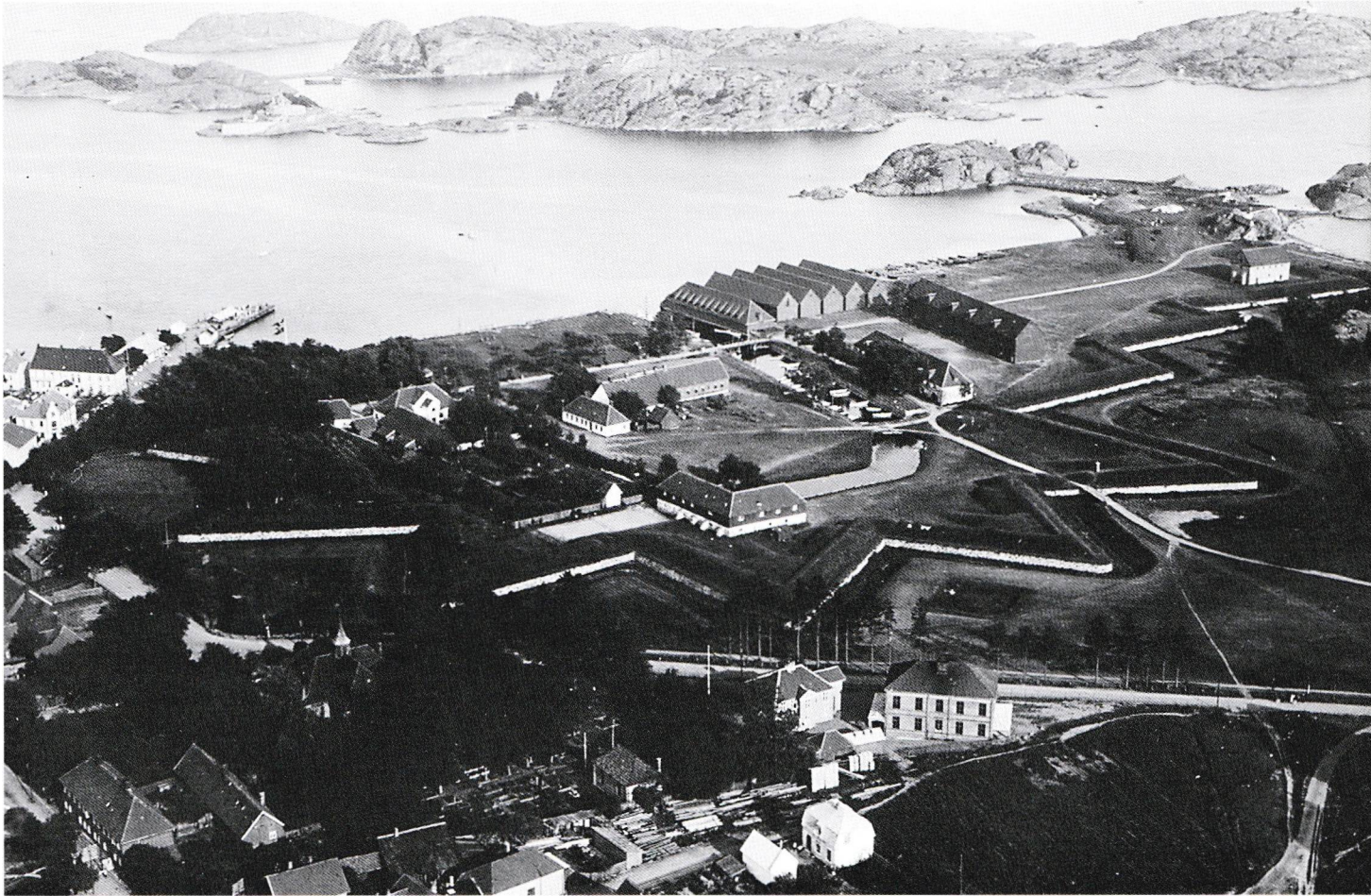
rimelig tid, at man kunde oparbeide denne avgjørelse for vor overtagelse av eiendommen.

Derfor tillater vi, efter konferancer med Krigsskolens sjef, at foreslaa et provisorisk arrangement for sommeren 1917 og 1918, i det vi gaar ut fra, at sommerøvelsene 1917 i Fredriksværn vil være avsluttet i mai maaned, og at den endelige ordning av spørsmålet maa være løst saa Krigsskolen kan ta sit nye etablissement i bruk sommeren 1919, vi har ogsaa anmærket på kart de parceller det vil være av den mest avgjørende betydning at kunne utnytte til paabegyndelse av utbygningen, nemlig byggebeddingene, skibsbygningshallen og maskinverkstedet med utrustningskran.

Vi føler oss forvissat om at den gunstige mottagelse som den av Fredriksværn kommune sendte deputation i anledning dette spørsmaal overalt møtte hos Statsmyndighetene og den velvilje overfor Fredriksværns interesser som overalt blev lagt for dagen, maa bidra til en hurtigst mulig ekspedition av nærværende sak, da det er av en høist vigtig betydning for oss at komme i gang med anlegget straks.

I Ærbødighet  
Brødrene Corneliussen





*Stavern sett fra nord/vest på 1930-tallet. Foto: Rune Sørliens fotosamling.*

Fra Fredriksvern formandskap sendes den 11. juli 1917 følgende dokument til Stortinget i sakens anledning.

#### Til Stortinget i Kriterion

Ad. inst. S. nr. 221

Indstilling fra militærekomiteen angaaende bortleie av en del av Fredriksvern Verft. (st.prp. nr. 165.)

Fredriksvern Formandskap er blitt gjort bekjent med militærekomiteens indstilling, likesom man har faat anledning til at gjennomse sakens dokumenter.

Idet man beklager komiteflertallets stilling til saken, spesielt dens uttalelse om at hensynet til Fredriksvern kommune ikke bør veie saa meget, at det kan opveie de fra de antikvariske myndigheter reiste indvendinger, tillater formandskapet sig i ærbødighet at rette en indtrængende henstilling til STORTINGET om ikke at følge flertallets indstilling og derved stænge den lille kommune ute fra enhver utviklingsmulighet.

Man har ogsaa tidligere fremholdt dette krav, og maa paa det bestemtteste fastholde at det ingen anden utvei gives for denne kommunes utvikling end verftets eiendommers anvendelse til produktivt øiemed.

Nedgangen i stedets skatteind-tægter taler sit tydelige sprog.

Den skatbare inntækt er saaledes iaar gaat ned med ca. 40 % og formuen med 37 %. Budgettet er iaar opgjort med ca. 37 % mindre utligning end ifjor, men tiltrods herfor er skatteprocenten gaat op fra 10 til 12 %. Disse tal belyser bedre end lange utredninger hvor absolut nødvendig det er for denne kommune at der tilføres stedet nye skatteobjekter.

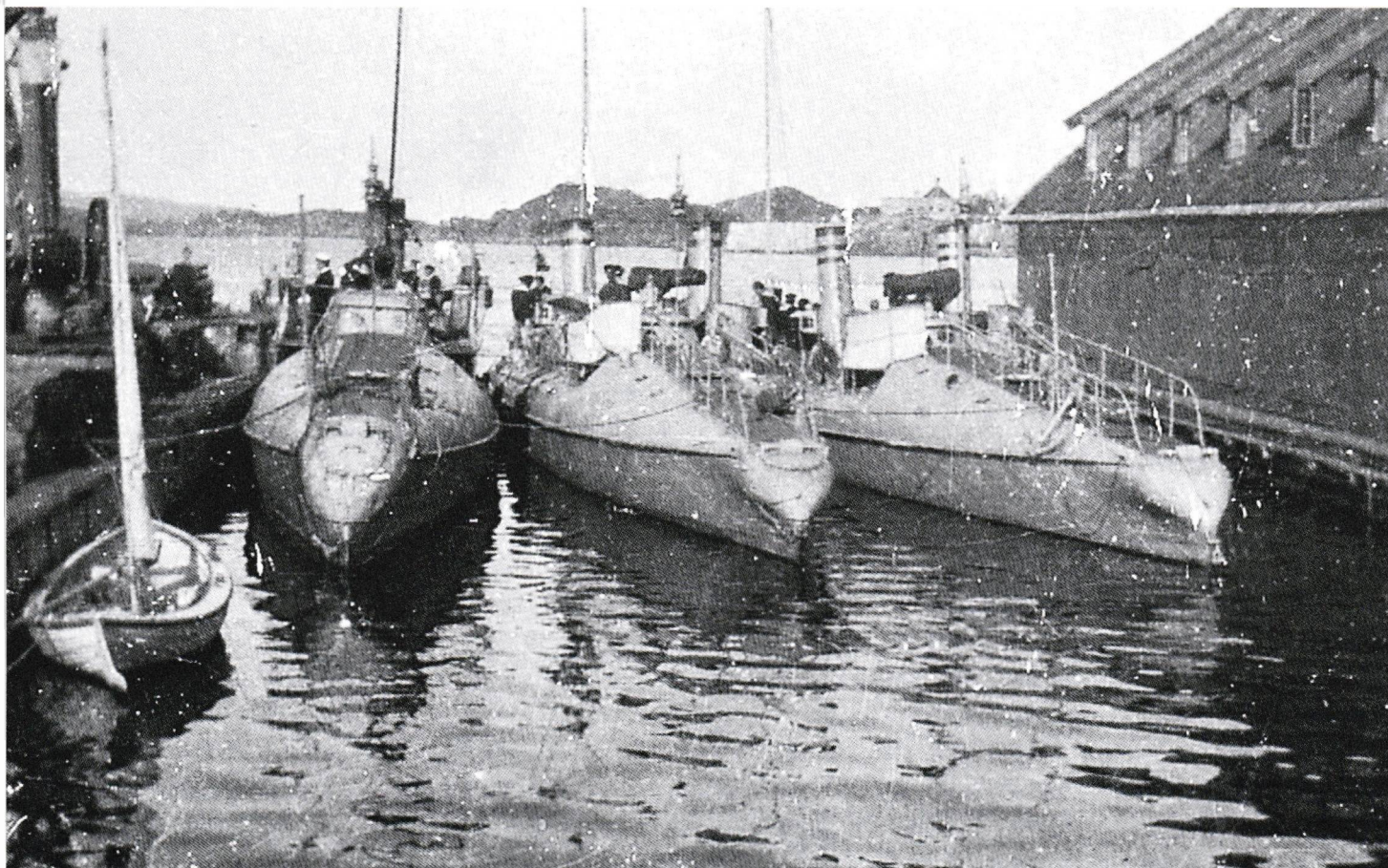
At ogsaa folk utenfor stedet som er kjendt med forholdene, har denne opfatning at det er en nødvendighet for kommunen at disse arealer blir utnyttet paa end annen maate end hittil fremgaar bl.a. av chefen for hærens officersskoles uttalelser i saken - skr. 30 desember 1916.

*- At det vilvære av stor betydning for Fredriksvern kommune at kunne disponere over Fredriksvern Verfts eiendomme er utvilsomt, da disses beliggenhet er saadan at de er vel skikket for idustriell bedrift som for almindlig bebyggelse og ingen herfor skikkede arealer av nævneværdig utstrækning findes inden kommunens grænser. Kan den opnaa dette for en rimlig pris, vil det sikkert i høi grad bidra til kommunens vekst og utvikling, ja, man kan maaske si, at det er en nødvendig betingelse herfor. Av hensyn til kommunen bør det offentlige derfor ikke*





*Denne delen av bebyggelsen på Verftet kunne man tenke seg å overlate til Fortidsminnemerkeforeningen, eller til annet kulturelt bruk – skipsverftsindustrien var ihvertfall ikke interessert i denne delen. Foto: Rune Sørli's fotosamling.*



*Norske marinefartøyer var langt vanligere å se på havnen i Stavern før i tiden. Særlig var torpedobåtene hyppige gjester her, og da som regel i kanalen i leiren. Disse fartøyene var ikke brede, derfor gikk det fint tre båter side om side inne i kanalen. I forbindelse med nøytralitetsvakten under første verdenskrig var det stasjonert slike torpedobåter i Stavern. Foto: Stein Høibø's fotosamling.*



*stille sig avvisende likeoverfor spørsmålet om salg av verftets eiendomme, naar der som oplyst aapner sig anledning til arealets anvendelse til en bedrift, som de antas skikket for, nemlig til mekanisk verksted og skibsbyggeri. Kan overdragelsen ske uten at statens interesser gaas for nær, bør man imøtekomme kommunens ønske herom.*

Kommanderende general finder under de foreliggende omstændigheter heller ikke at kunne motsætte sig salg eller bortleie.

Endvidere finder chefen for admiralstaben at tilstedeværelsen av et skibsverft kun vil være til fordel for marinen, og at ingen sjømilitære hensyn taler mot bortleie. skr. av 25. mai 1917.

*- Men netop stedet ligger like ved havet vil dets havn, dækket som den er mot indsyn ved de forholdsvis høie øer kunne anvendes som utfaldsstation for torpedo-baater og undervandsbaater, og isaafald vil tilstedeværelsen av et privat skibsverft med tilhørende mekaniske verksteder m. v. kun være en fordel for marinen. Jeg finder derfor at ingen sjømilitære hensyn taler mot at bortleie en del av Fredriksvern Verfts eiendomme.*

Disse uttalers sees ogsaa at være tiltraat av kommanderende admiral, som uten yderligere bemerkninger finder at kunne gi sin tilslutning.

Endvidere vil man tillate sig at anføre at den foreslaaede leie er sat overmaate høi, naar hensyn tas til de i distriktet gjængse eiendomspriser, og selv om man lægger krigsskolens takst av 1912 til grund, er det i høi grad misvisende, naar komiteens flertal behandler leiespørsmålet

som om den gjenværende del av eiendommen ingensomhelst værdi har.

Naar det areal som det her er tale om er disponert, er der allikavel tilbake til videre bortleie, eventuelt til bevaring for «Fortidsmindemerkeforeningen» eller for anden disposition, følgende arealer:

I Brunlanæs kommune ca. 300 maal, i Fredriksvern ca. 120 maal, hvorav indenfor voldene ca. 30 maal, hvorpaa staar følgende bygninger:

Verftchefboligen (nu officersbolig) med indgangsportal, vagtstue, have og park, kontorbygning, smie, artilleri- verksted (nu kadettesens spisebrakke) samt proviantmagasin (aspirantbrakke).

Naar disse fortidsmindemerker skal bevares ræpresenterer jo disse ogsaa for Staten værdier, hvis kapitalisering komiteindstillingen ser helt bort fra.

Det maa efter dette betegnes som en altfor stiv fordring, naar komiteflertallet anfører at det maa være det mindste krav som maa stilles at leieavgiften for en mindre del av det samlede areal skal æquivalere Statens utgifter ved opførelse av et nyt moderne etablissement for krigsskolen paa et areal dobbelt saa stort som det nuværende.

Det kan efter formandskapets mening ikke med rette opstilles noget motsætningsforhold mellem Statens og kommunens økonomiske interesser i denne sak. Noget tap for staten kan der jo ikke være tale om. De enkelte kommuners utvikling og fremgang er jo ret beseet grundlagt for Statens styrke.

Fredriksvern formandskap den. 11. juli 1917.

C. W. Carlstedt  
Ordfører





# NY BOK

200 sider  
– over  
350 bilder

## Stavernsminner 2

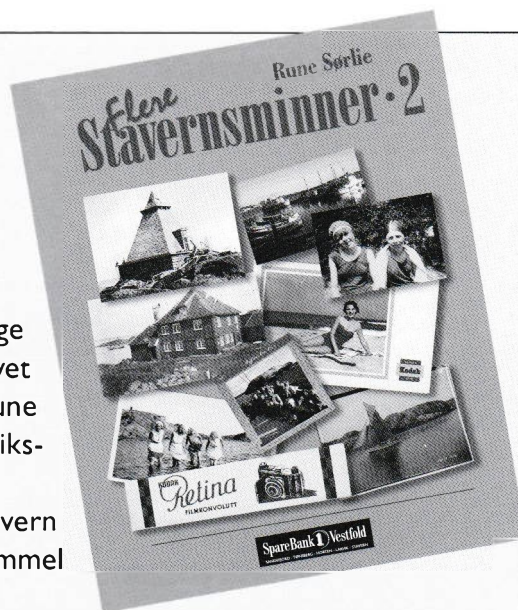
– folks egne foto

Stavern har fått enda en ny bok som inneholder mange spennende bilder fra Fredriksvern Verft og militærlivet der. Boken er laget av Værfts-Magazinets redaktør, Rune Sørli i samarbeide med SpareBanken I Vestfold (Fredriksvern Sparebank).

En viktig bidragsyter har selvfølgelig vært Fredriksvern Verfts Venner med sitt rikholdige bildearkiv fra både gammel og ny tid.

Boken er en ren billedkavalkade fra 1860 årene og frem til 1960-tallet. Her finnes mange minner som sikker mange allerede har glemt, personer vi husker når vi ser dem og et og annet som vi aldri har sett.

Boken selges i SpareBanken I Vestfold (Fredriksvern Sparebank).



Neste nummer kommer ca. 1. mars





Frosten har inntatt Citadellet. Foto: Yngve Rakke.



# “BANKEN” i Stavern fra 1841

Vår bank har betjent lokalk markedet i Stavern med banktjenester helt siden 1841. Mangt og mye har skjedd siden den tid, men "banken" i Stavern er fortsatt i god drift og betjener også i dag både privatpersoner og bedrifter med et variert og komplett tilbud av finansielle tjenester. Tidene forandres, folks behov og ønsker endres, noe vi i SpareBank 1 Vestfold har tatt konsekvensen av.



## Engasjert i lokalsamfunnet

Honnørordet "Lokalbanken" betyr noe for oss i Stavern. Vi har engasjert oss i et stort antall arrangementer både av kulturell og idrettslig art. En aktiv medspiller i "Glade dager", sponsor for musikk-korps og idretts-foreninger, samt bidragsyter til en rekke andre tiltak i lokalsamfunnet Stavern. Vi håper at du setter pris på dette og også for fremtiden vil gjøre dine bankforretninger hos oss.

**Velkommen som kunde i “BANKEN” i Stavern!**



Sidsel E. Andersen



Turid Selvig



Rønnaug Engesveen



Hanne Sandene

Alt på ett sted

**SpareBank 1 Vestfold**

Tlf. 33 48 35 00 [www.vestfoldsparebank.no](http://www.vestfoldsparebank.no)